

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОВЕДЕНОСТІ ВИНИ, ЯК ОДНА ІЗ ОСНОВНИХ ЗАСАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Замкова Ірина Олександрівна, студентка 2-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ.

Науковий керівник: завідувач кафедри досудового розслідування навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук **Моргун Надія Сергіївна**.

В контексті розвитку України, як демократично-правової держави потрібно належним чином запроваджувати створення ефективних правових механізмів реалізації основних засад кримінального провадження з метою підвищення його діяльності. Основним документом, який визначає механізм ведення та розслідування кримінальних правопорушень в Україні, є Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України), який вперше в історії незалежності України вступив в законну силу у 2012 році. Законодавець в КПК України 2012 року вперше визначив засаду презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини. Традиційний початок визнання презумпції невинуватості одним з найважливіших прав людини заклала стаття 9 Декларації прав людини та громадянина, яка проголошує: «Оскільки кожен є невинним, доки не буде встановлено інше, то в разі затримання особи надмірна суворість, не викликана необхідністю з метою забезпечення його затримання, повинна суворо каратися законом». А також статтею 11 Загальної декларації прав людини, проголошується: «Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, доки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту»[4]. Відповідно у статті 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права зазначається: «Кожен обвинувачений у кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно із законом» [5]. Стаття 17 КПК України за своєю сутністю є формою втілення у кримінальне процесуальне законодавство закріпленої у частині 1 статті 62 Конституції України презумпції невинуватості, відповідно до якої особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду[2, с. 11], [1, с. 20].

Презумпцію невинуватості необхідно розглядати в загально-правовому і процесуальному значеннях. У загально-правовому значенні вона визначає положення особи в суспільстві. Хоча цей принцип сформульований як кримінальний процесуальний, однак його дія виходить за рамки лише кримінального процесу. Презумпція невинуватості - об'єктивне правоположення. Це вимога закону, звернена до всіх громадян, посадових осіб, державних і громадських організацій, до суспільної думки в цілому. Такої позиції дотримується і Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), що у своєму рішенні від 10 лютого 1995 р. у справі "Аллєне де Рібєрмон проти Франції" підкреслив, що сфера застосування принципу презумпції невинуватості є значно ширшою: він обов'язковий не лише для кримінального суду, який вирішує питання про обґрунтованість обвинувачення, а й для всіх інших органів держави [6].

У процесуальному значенні презумпцію невинуватості необхідно розглядати як вимогу, що визначає правове положення учасників кримінального провадження, і насамперед підозрюваного, обвинуваченого, як основу їхніх процесуальних прав. Точніше кажучи, правило презумпції невинуватості означає, що особа може бути визнана винуватою у вчиненні злочину і покарана лише за умови, що її вина буде

доведена в передбаченому законом порядку і встановлена обвинувальним вироком суду. А тому повідомлення особі про підозру, складання слідчим та затвердження прокурором обвинувального акта на стадії досудового розслідування, розгляд справи у підготовчому провадженні не вирішують наперед визнання його винуватим у вчиненні злочину. Лише один орган у державі наділений таким правом - це суд, який, відповідно до статті 124 Конституції України, є носієм судової влади, що здійснює правосуддя в умовах законності, незалежності, гласності та змагальності [1, с. 46]. Вирок суду є єдиним процесуальним документом, що встановлює винуватість обвинуваченого (підсудного). Тож, під обвинувальним вироком суду слід розуміти вирок, що набрав законної сили. Така необхідність обумовлює наявність у чинному кримінальному процесуальному законодавстві процедур з перегляду судових рішень в апеляційному і касаційному порядку (глави 31, 32 КПК України) [2, с. 211-226]. Процесуальний порядок, що передує набранню вироком суду законної сили, є надійною гарантією справедливості правосуддя і визнання винуватими тільки осіб, що дійсно вчинили злочин.

Засада презумпції невинуватості тісно пов'язана з засадою забезпечення доведеності вини. Відповідно, суть засади забезпечення доведеності вини зводиться до того, що повідомлення особі про підозру, ухвалення обвинувального вироку суду, затримання, арешт та застосування інших запобіжних заходів допускається лише за наявності беззаперечних доказів причетності особи до вчинення кримінального правопорушення. Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК України повідомлення особі про підозру здійснюється за наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення [2, с. 156]. Відповідно до п. 2 ст. 2 Кримінального кодексу України, особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду відповідно до закону» [3, с. 5]. Забезпечення доведеності вини потрібно розуміти так: держава гарантує, що вина особи (підозрюваного, обвинуваченого, підсудного) буде доведена або спростована в межах процесуального закону належними, беззаперечними доказами. Відповідно до ч. 2 ст. 62 Конституції України ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину [1, с. 20]. Положення ч. 2 ст. 17 КПК України окрім того, що знімає з підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного обов'язок доводити свою невинуватість, прямо покладає цей обов'язок на органи обвинувачення: «ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом» [2, с. 11]. Засада забезпечення доведеності вини припиняє свою дію тільки тоді, коли вина особи буде доведена або спростована беззаперечними доказами.

Отже, як вже було зазначено, презумпція невинуватості - це вимога закону, яка звернена до всіх громадян, посадових осіб, державних і громадських організацій, до суспільної думки в цілому. Саме тому закон вимагає, що поведження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 13 черв. 2014 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: Паливода А. В. – 1996. – ст.33.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство станом на 10 верес. 2014 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: Паливода А. В. – 2014.- 328 с.
3. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство станом на 25 жовт. 2014 р.: (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: Паливода А. В. – 2014. – 212 с.

4. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043

6. Кримінальнопроцесуальний кодекс України. Науковопрактичний коментар. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://pidruchniki.com/1773062849187/pravo/prezumptsiya_nevinuvatosti_zabezpecheniy_do_vedenosti_vini